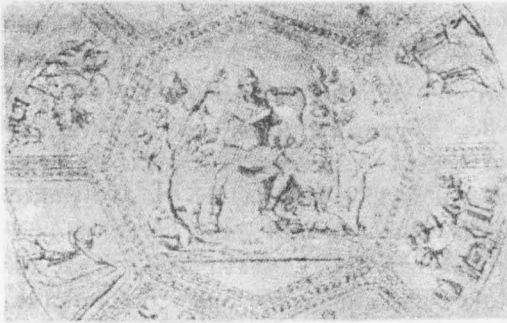

Δημοσθένην ἀγωνιζόμενον νὰ συναγείρη τὴν Ἑλλάδα κατὰ Φιλίππου; Διότι ἐπὶ τὸν Ἰουδαῖον ἐκείνον ἐπεφύσησαν δύο πνεύματα· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ διδάξαν αὐτὸν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὅλοι, ἴσοι ὄντες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δικαιοῦνται νὰ κοινωνήσωσιν ἀμέσως

Χριστιανικὴ παράστασις ἑλληνικῆς τέχνης ἐν κατακόμβῃ. Εἰς τὸ μέσον ὁ Ὀρφεὺς καταθέλγει τὰ ζῶα. Πέριξ ἐπεισόδια τῶν Γραφῶν

τῶν δογμάτων τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἑλληνικόν, τὸ διδάξαν αὐτὸν πῶς ἔχει νὰ ἐρμηνεύσῃ, νὰ στηρίξῃ, νὰ διασώσῃ τὰ δόγματα ταῦτα.

Διὰ τοιούτων ἀγῶνων καὶ κινδύνων ιδρύθησαν αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι κατὰ τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἑλληνικὰς χώρας. Περὶ τῆς τύχης καὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐκείνους χρόνους ἔχομεν ὀλίγας ἀσφαλεῖς εἰδήσεις. Λέγεται ὅτι ἔτι πρὸ τοῦ τέλους τῆς

πρώτης ἑκατονταετηρίδος τὸ Εὐαγγέλιον εἶχε κηρυχθῆ πρὸς ἀνατολὰς μὲν μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἰνδικῆς, πρὸς δυσμὰς δὲ μέχρις Ἰσπανίας, ἀλλ' ἀγνωστος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων ὅσοι ἐπίστευσαν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ νέον δόγμα. Ἐκ τεκμηρίων μόνον τινῶν συνάγεται ὅτι κατὰ τὰς τρεῖς πρῶτας ἑκατονταετηρίδας ὁ χριστιανισμὸς ἐπέτυχε πολὺ πλείονας ὁπαδοὺς εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ μεγάλην Ἑλλάδα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Μακεδονίαν ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἐστίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ Λουκιανὸς λ. χ. εἰς τὸν Ἀλέξανδρον αὐτοῦ ἢ ψευδόμαντιν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ Πόντῳ χριστιανῶν· καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος, ἐπιστέλλων πρὸς τὸν Τραϊανόν, ἔλεγε τοὺς χριστιανούς πολυαριθμούς ὄντας οὐ μόνον ἐν τῷ Πόντῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ, ἐνῶ, καθ' ὅσον ἤξεύρομεν, οὐδαμοῦ γίνεται λόγος περὶ τοῦ πλήθους τῶν κατὰ τὴν ἐνταῦθα Ἑλλάδα ὁπαδῶν τοῦ νέου θρησκευματος. Καὶ ἄλλοθεν δὲ εἰκάζομεν ὅτι ὀλίγος ἦτο τούτων ὁ ἀριθμὸς μέχρις αὐτῆς τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος. Τρόντι, ἐπὶ τῶν δεινῶν διωγμῶν, τῶν γενομένων κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐντὸς τῆς ἑκατονταετηρίδος ἐκείνης, τὸ μνηολόγιον τοῦ Βασιλείου (1) μνημονεύει ἀναριθμητῶν χριστιανῶν λαβόντων τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εἰς Καισάρειαν, εἰς Σμύρνην, εἰς Ἀντιόχειαν, εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἰς τὰς νήσους Κρήτην καὶ Κύπρον, ὀλίγους δὲ ἀναφέρει τοὺς ἀνταλλάξαντας τὸ ζῆν ἀντὶ τῆς εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν ἐπιμονῆς ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλλάδι. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ τεκμήρια ταῦτα παρέχουσιν ἡμῖν ἔνδειξιν τινα περὶ τοῦ πόσοι ἄρα ἦσαν τότε οἱ χριστιανοὶ καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ὅθεν εἰς μάτην πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἐπεχείρησαν νὰ προσδιορίσωσι τὴν ἀναλογίαν αὐτῶν πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε κατίσχυσε πολιτικῶς τὸ νέον θρησκεῦμα ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου. Καὶ ἄλλος μὲν ἤξιωσεν ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἀπετέλουν τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἄλλος τὸ πέμπτον, ἄλλος τὸ δωδέκατον καὶ ἄλλος τὸ εἰκοστόν. Αὐτῇ ὁμως αὕτη ἢ διαφωνία ἐμφαίνει ὅπόσον ἀνθαίρετα εἶναι τὰ διδόμενα ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζονται οἱ ὑπολογισμοὶ τῶν διαφόρων ἱστορικῶν, τοσοῦτο μᾶλλον ἀνθαίρετα ὅσον πρὸ πάντων δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸς οὐδ' αὐτῶς ὁ ὅλος τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους πληθυσμὸς.

(1) Τὸ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β' Βούλγαροκτόνου καὶ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ συνταχθέν.